

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Марина Теофилова Теофилова,
ВТУ „Св.Св.Кирил и Методий“

за

присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по
професионално направление 1.3. Педагогика на обучението (Методика на
обучението по изобразително изкуство)

Тема на дисертационния труд:

ФОРМООБРАЗУВАНЕ И ПРИЛОЖЕНИЕ НА ДЕКОРАТИВНО-АБСТРАКТНИТЕ ХУДОЖЕСТВЕНИ ФОРМИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО

Автор:

Венцислава Христова Стоянова,
редовен докторант към катедра „Изобразително изкуство“, факултет по
Начална и предучилищна педагогика, СУ „Св. Климент Охридски“

Научен ръководител:

проф. д-р Лаура Димитрова

1. Данни за дисертанта:

Ще се спра само на отделни моменти от биографията на докторанта, които могат да послужат като репери, очертаващи личното ѝ отношение към изследвания в дисертацията педагогически проблем:

Венцислава Христова Стоянова е магистър по Педагогика и семиотика на изобразителното изкуство, със специализация Изобразително изкуство (октомври 2010 г.). Притежава професионални умения и интереси в областта на Психология на визуалното възприятие, Обща семиотика, Семиотика на мултимедийните продукти, Семиотика на живописното изображение, Теория и знаковост във визуалните изкуства, Нов пластичен език на визуалното изкуство през ХХ век, Езикът на графичния дизайн и визуалната комуникация и други.

От 2006 година Венцислава Стоянова има множество участия в международни семинари и програми за младежки обмен, сред които в Екстрамадура, Испания (2006г.), Хале, Германия (2007г.), Ел Ескориал, Испания (2007г.), Синая, Румъния (2007г.), Торино, Италия (2008г.), Потсдам, Германия (2008г.), Гроскаген (Саксония), Германия (2011г.), Фрайберг, Германия (2011г.), Дрезден, Германия (2011, 2014 г.) и др.

През 2008, 2009 и 2010 година води творчески ателиета с ученици (извънкласна форма на обучение) като част от проект „Ден на отворените врати“ на Столична община, район Връбница, София, България.

От 2007 активно участва в множество прояви в областта на изкуството: фестивали, пленери, творчески работилници, ателиета, пърформанси и други.

Последната значима проява, която докторантът посочва в автобиографията си е от декември 2015 г., като организатор и координатор на юбилейна изложба „25 авторски арт алтернативи“ на Сдружение „Изкуство в действие“, Софийски Арсенал – Музей за съвременно изкуство, София, България.

Като важен акцент в дейността на Венцислава Стоянова, имащ пряко отношение към проблематиката на изследването, бих посочила участието ѝ на 10 май 2014 година в артистичната инициатива „Работилница за всеки“ с отворено ателие за декоративни мозайки с ученици от 105 СОУ „Атанас Далчев“, София.

От 2013 година докторантът участва в научни семинари и конференции. Има три публикации, свързани пряко с темата на дисертационния ѝ труд: „Декоративно-абстрактната образност в обучението по изкуства – отношение и художествени предпочитания на днешните български гимназисти“, публикувана в Списание на Софийския университет за образователни изследвания, Брой 1 / 01.04.2014 г.; доклад „Аспекти на обучението по изобразително изкуство в контекста на съвременната социална реалност“, отпечатан в сборник с научни доклади на СУ, докторантски научен семинар на тема „Докторантски изследвания в отговор на съвременните предизвикателства пред педагогическата теория и практика“, 2014 г. и студия „Декоративно-абстрактната форма на спиралата като символ и смислово понятие в културата и изкуството“, публикувана в Годишник на СУ „Св.Климент Охридски“, 2015 г.

2. Данни за дисертационния труд:

Дисертационният труд на **Венцислава Христова Стоянова** „**Формообразуване и приложение на декоративно-абстрактните художествени форми в обучението по изобразително изкуство**“ е с обем от 280 страници с приложения, отделени в самостоятелно книжно тяло.

В съдържанието на дисертационния труд са включени увод, три глави и заключение. Цитирани са 111 заглавия, 79 от които са източници на кирилица и 32 на латиница. Дисертационният труд съдържа 15 таблици, 41 диаграми и 3 схеми. В отделно книжно тяло са включени 3 тематични приложения, допълващи съдържанието на трите основни глави от дисертацията. Освен богат илюстративен материал от над 240 фигури, от които 231 фотоса, приложенията включват 4 въпросника за входяща, междинна и изходяща диагностика, презентация и списък, представен под формата на таблица.

Дисертационният труд впечатлява с логично построена структура, стегнато изложение и най-вече с използвания от докторанта ясен и четивен

научен език. Текстът е написан с прецизно използване на терминологията, налице е точно цитиране на посочените библиографски и други източници.

Без съмнение, умението на В.Стоянова да търси съзвучие и последователност между отделните параграфи прави трудът да въздейства цялостно и завършено.

Проблематиката на дисертационния труд е изключително актуална в контекста на съвременната визуално пренаситена среда, където символните и знаковите форми често доминират над всички останали средства за информация и комуникация. Ето защо не бива да се подценява ролята на обучението по изобразително изкуство (особено на ученици в гимназиален етап) за формирането на естетическа грамотност и визуална култура по отношение на абстрактните художествени форми, които въпреки своята архетипна структура, нерядко остават неразбрани или биват тълкувани неправилно и възприемани хаотично.

В увода докторантът обосновава актуалността на изследвания проблем, неговите педагогически аспекти и образователни проекции:

„Навлизането на света в нова, непрекъснато изменяща се съвременна ситуация, пише В. Стоянова, изисква промяна и преосмисляне на много аспекти от живота и най-вече от образованието. Във връзка с това, може да се твърди, че всички важни аспекти на съвременната социална реалност са аспекти и на художественото образование и, в частност, на обучението по изобразително изкуство.“ (стр.5)

Изказаното под формата на работна хипотеза предположение, че *„...прилагането на интердисциплинарен методически модул (система) за използването на декоративно-абстрактни художествени форми в процеса на обучение по изобразително изкуство в гимназиален етап, би повишило интереса, мотивацията и степенята на теоретичните знания и на художествените умения на учениците за използването на такива форми.“* (стр. 10) е добра отправна точка за осъществяване на педагогическо изследване.

Изборът на възрастова група (X-XI клас) за формиране на представителна извадка е изключително амбициозна и трудна задача, като се има предвид, че възрастта 16-18 години е период, в който ученикът се осъзнава като напълно завършена личност, с ясно изразени интереси и възможности, своеобразно формирани морални, културни и естетически ценности. Избор, заслужаващ висока оценка! Смяя да твърдя, че докторантът е намерил верния език и мярата в поднасянето на същностни за изкуството идеи и умения, свързани с абстрактни художествени форми и специфични техники за изпълнение на приложно-декоративни композиции в материал.

Осъщественото от докторанта теоретично и експериментално изследване е логически систематизирано в три взаимосвързани глави, които отговарят на петте основни етапа на провеждането му: теоретично

проучване на литературни и други източници, осъществяване на предварителни изследвания, подготовка на диагностичен инструментариум, проектиране на експериментален модел на методически модул, осъществяване на експерименталното изследване и събиране и обработка на получените данни.

В първа глава В. Стоянова очертава теоретичните параметри на изследването: формулира изследвания проблем, разглежда основните принципи на формообразуване и комбинаторика в изкуството, анализира изразните средства на декоративно-абстрактната образност. Следвайки интересна авторска логика в последователността, тя интерпретира някои от основните теории за същността и произхода на декоративно-абстрактните художествени форми. Предимно опирайки се на основни моменти от книгата на немския философ В. Ворингер „Абстракция и вчувстване“, извежда на преден план ирационалния стремеж към абстракция и широко разпространената теория за геометричния стил като протоформа на всички стилове в изкуството (стр. 29).

По нататък В.Стоянова проследява развитието на декоративно-абстрактните художествени форми в исторически план. Тук тя разглежда теоретичните произведения на Паул Клее („Педагогически бележник“) и на Василий Кандински („За духовното в изкуството“), променили коренно философията на европейското изкуство в началото на ХХ век. В анализа си тя се опира на дълбокото си убеждение, че модерното изкуство в началото на ХХ век дължи до голяма степен своята виталност на „*идеите за декоративността и геометрично-абстрактната образност.*“ (стр.32)

Едно от големите достойнства на труда е погледът, който докторантът прави върху процесите в българското изкуството през 20-те години на ХХ век, свързани с декоративно-абстрактната образност и влиянието на западния модернизъм. Цитирането на студии и есета на Гео Милев, Чавдар Мутафов и Николай Райнов, както и привеждането на конкретни примери от творчеството на Иван Милев, Сирак Скитник, Николай Дюлгеров и др., по убедителен начин представя позицията на В.Стоянова по отношение на разбирането за символната знаковост и космогонично означение на декоративно-абстрактните форми в изкуството. (стр.43-53)

В следващия параграф тя се спира основно и проследява символиката на спиралата и кръга като декоративно-абстрактни форми с универсално за почти всички култури и епохи означение. (стр.54-63)

От съществено значение за по-нататъшното разработване на методически модел, приложим в обучението по изобразително изкуство е анализът, който докторантът прави на връзката на декоративно-абстрактните художествени форми с асоциативното мислене и тяхното значение за развитието на възприятията, представите, мисленето и въображението.

Поставянето на въпроса за възприемането на художествени произведения и тяхното осмисляне в педагогически контекст води докторанта към следния основен извод: „... ако учениците не изградят визуална грамотност, естетическа и духовна култура, те трудно биха могли да преживеят естетически дадено произведение на изкуството.“ (стр.68)

В последния параграф на първа глава В. Стоянова изяснява стремежът към абстракция, противопоставяйки го на вродения инстинкт за подражание. (стр.70) Насищайки теоретичната постановка на изследвания проблем с широк спектър от психологически, исторически и теоретични аспекти, Венцислава Стоянова последователно гради една стабилна и ясна позиция за по нататъшната си работа в конкретна училищна среда, свързана с разработването на авторска методическа система, фокусирана върху декоративно-абстрактните форми в обучението по изобразително изкуство.

Втора и трета глава са теоретико-експериментални. Те най-общо отразяват етапите на проектиране и апробация на експериментален методически модул (система) за приложение на декоративно-абстрактните форми в обучението по изобразително изкуство, като средство за повишаване на визуалната култура, естетическата грамотност и ценностна ориентация на изследваните ученици. В тази част най-ярко се открояват педагогическите достойнства на Венцислава Стоянова, умението ѝ да работи с млади хора, да организира и вдъхновява непринудена творческа атмосфера във формална и неформална среда, от която да извлече ценното и същностното в полза на поставените цели.

Във втора глава В.Стоянова поставя проблема за декоративно-абстрактните художествени форми в педагогически контекст, описва проведените предварителни проучвания, формирането на теоретичен модел на методическа система и инструментите за диагностика.

Извършен е контент анализ на ДОИ за учебно съдържание и учебните програми по изобразително изкуство за IX-XII клас, вследствие на което са открити конкретни задачи и очаквани резултати, свързани с целта и функциите на експериментално разработения методически модул за приложение на декоративно-абстрактните форми в обучението по изобразително изкуство.(стр.86-88) Описани са подходящи активни и интерактивни методи и форми на обучение, чието прилагане осигурява стимулиране и развиване на изследваните знания и умения на учениците в гимназиален етап. Представена е обща концепция на експерименталната дейност, като акцентът е поставен върху тезата, че опознаването и осмислянето на декоративно-абстрактните форми от страна на ученици в гимназиална училищна степен би довело до развиване на тяхната визуална култура, на въображението и фантазията им, нещо повече – би

подпомогнало изграждането на лично отношение и широкоспектърна представа за съвременните процеси в изкуството. (стр. 89)

Предложен е експериментален модел на методически модул с динамична структура, осигуряваща ефективно и интензивно развиване на творческите способности на учениците от X-XI клас, посредством последователното поставяне на четири взаимосвързани учебни задачи, третиращи принципите на изграждане на декоративна композиция с приложението на декоративно-абстрактни форми: Монотипия, Композиция I – мозаечно пано, Композиция II – видове абстрактни композиции, Проект за декоративно пано – килим. (Таблица 3, стр. 118)

Глава трета отразява конкретната организация и провеждането на експерименталното изследване. Тук е направен и анализ на резултатите от експеримента.

Проведеното експериментално изследване напълно отговаря на изискванията за провеждане на естествен педагогически експеримент. Методиката и инструментариумът са адекватни на хипотезата, целите и задачите на изследването. Експериментът е проведен в училищна среда с участието на 94 ученици от X и XI клас на четири софийски училища. (стр.144)

Обработката на резултатите чрез методите на статистиката дава сериозно основание за проверка на формулираната от докторанта хипотеза, както и за естеството и качеството на постигнатите резултати.

В изследването е извършен количествен и качествен анализ на резултатите, получени при диагностика на входно, междинно и изходно ниво на способността на изследваните ученици от X-XI клас да възприемат и интерпретират произведения с декоративно-абстрактна образност, както и на техните творческо-практически способности при създаването на декоративни проекти и композиции с приложението на декоративно-абстрактни художествени форми. Индивидуалните постижения са обработени количествено, представени са в табличен вид, обобщени са чрез изчисляване на честотни и среднестатистически величини и са онагледени посредством стълбови диаграми и диаграми, представящи линия на развитие.

Сравнителният анализ отчита чувствително по-висока степен на развитие на визуалната култура, художествените умения (умения за композиране и за цветово изграждане на декоративни композиции), творческото и абстрактното мислене на учениците от експерименталните групи, което доказва хипотезата на изследването и качествата на разработения от докторанта методически модул и система за приложение на декоративно-абстрактните форми в обучението по изобразително изкуство в гимназиална училищна степен.

В заключението са резюмирани получените резултати, формулирани са изводи и препоръки към бъдещи изследвания, обективно са посочени приносите на дисертационното изследване.

3. Въпроси и препоръки:

I. По отношение на основните понятия: *формообразуване, декоративно-абстрактни художествени форми, декоративност*, смятам, че докторантът целенасочено е допуснал препокриване на отделните формулировки, търсейки конкретността на всяко отделно понятие, но е необходимо да прецизира своите определения, за да избегне тавтология („украса“, „декорация“) най-вече при формулирането на термина „декоративност“. (стр. 8)

II. Какви мотиви са били отправна точка за изборът ѝ на тибетската „мандала“ като пример за абстрактна образност? (стр.120, 159, 160 и др.) Нейната популярност, сугестивност...? Би ли приела заместването и, например, с декоративните мотиви, символизиращи безкрайния живот от Патлейна или „дървото на живота“ от възрожденските шевици?

III. Горещо препоръчвам на Венцислава Стоянова да издаде учебно помагало - ръководство, представящо разработения от нея методически модул и система за приложение на декоративно-абстрактните форми в обучението по изобразително изкуство, което да е от полза както на действащите учители, така и на студентите от различни направления и специалности, имащи отношение към визуалните изкуства и педагогическите процеси.

4. Заключение:

Предвид достойнствата, приносните моменти и практическата приложимост на обсъждания дисертационен труд: „Формообразуване и приложение на декоративно-абстрактните художествени форми в обучението по изобразително изкуство“, напълно убедено препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Венцислава Христова Стоянова образователна и научна степен „Доктор“ по професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по (Методика на обучението по изобразително изкуство).

15 февруари 2016 г.

С уважение:

доц. д-р М. Теофилова